

Együtt élni a bajjal – Hogyan formál át minket a válságok kora?

Ez nem átmenet, hanem az új kor maga –3.rész

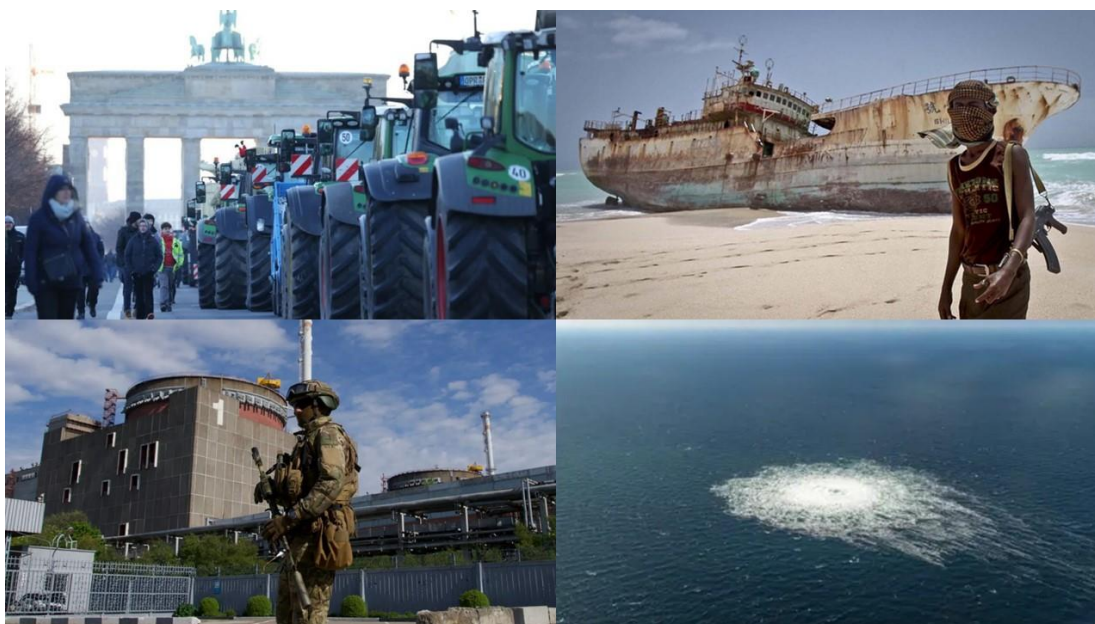
2024. március

Szepesi Balázs, Aranyi-Aszalós Vivien

Negyedik éve, a koronavírus járvány kitörése óta tart a globális válságok sorozata - és még nem látszik a vége. Mitől sűrűsödnek össze a válságok? Hogyan hat ez az egyénre, a világra? Erről szól a világ vezető Think Tankjeinek 2023-as írásait áttekintő *Ez nem átmenet, hanem az új kor maga* című sorozatunk harmadik része.

A világ vezető agytrösztjeinek elemzései szerint öt nagy bajból fonódik össze a mindennapok részévé vált bizonytalanság.

- **Makroökonómiai nehézségek** - A világ gazdaság régi biztonságos működésének vége. Amerikában most épp jók a mutatók, Európában és Kínában azonban elég sok a nehézség. A gazdasági motorokat több mint egy évtizeden át a kamatok alacsonyan tartásával felpörgetni kívánó megközelítés inflációba fulladt, a járvány és háború generálta nagy állami költési programok pedig az államadósság emelkedéséhez vezettek. A stimuláló eszközök kifulladásban vannak, a költségeik azonban itt maradtak velünk.

Tüntető gazdák Berlinben, Kalózkod a Vörös-tengeren, Orosz katonák a zaporozsjei atomerőműben, az Északi Áramlat gázvezeték felrobbantása – Forrás: GettyImages, Reuters, SomaliGuardian

- **Orosz-ukrán háború**– Keleten a helyzet változatlan. Többnyire a szankciók, az ukrán gazdaság és a majdani újjáépítés konkrét dilemmái jelentek meg az elemzésekben – viszont a háború közvetett jelentősége ennél jóval jelentősebb. Úgy tűnik, ez a konfliktus hozza napvilágra a mélyben már régóta formálódó új világműködés logikáját.
- **Energiabizonytalanság** – Az energiaellátás kérdése felértékelődött és a geopolitikai játszmák egyik fő aspektusává vált. Európa hozzáférése az olcsó, stabil és biztonságos energiához egyre jobban megkérdőjeleződik, Kína szerepe és pozíciói pedig erősödni látszanak.
- **Globális felmelegedés** - A globális felmelegedés csillapításának ügye a politikai prioritások között hátrébb húzódott, azonban intézményesülése tovább tart. A think tankek a klímasemlegességet szolgáló finanszírozási és technológiai ügyekre fókuszáltak ebben a témakörben.
- **COVID** - A járvány már lecsengett, az elemző agytrösztök az utólagos hatások elemzésével foglalkoznak.

Térségenként eltérő a helyzet, más a nézőpont. Európa és az USA a relatív pozícióvesztéssel és a társadalmi feszültségek növekedésével küzd. Afrika egyik oldalról a konfliktusok, másik oldalról a gyors fejlődés kontinense. India egyszerre dolgozik az úrbeli pozíciói javításán és az ivóvízellátás általánossá tételén. Kína belső ügyeiről az elemzésbe bevont ottani elemző műhelyek nem írnak, a világ többi részén egyszerre tartanak az erősödés megállíthatatlanságától és figyelmeztetnek a növekedés kifulladásának veszélyeire.

Az emberek, a vállalatok, az országok életében világszerte meghatározóvá vált a válságmenedzsment. A nagyívű víziók, a hosszú távú tervek, az értékalapú normák és intézmények erősítése kevésbé hangsúlyos, mint a hirtelen nehézségek kezelése.

Az Összkép a magyar társadalom és gazdaság működéséről szóló elemzések magazinja. [Iratkozz fel hírlevelünkre](#), [kövess minket](#), ha szeretnéd mélyebben megérteni, hogyan működik Magyarország.

EGYÜTT ÉLNI A BAJJAL		
COVID-19 HATÁSAI	KLÍMAVÁLTOZÁS	HÁBORÚ
<ul style="list-style-type: none"> • Üres irodák a COVID után • COVID és jövedelemegyenlőtlenségek • Pandémia utáni gazdaságélénkítés • COVID és digitalizáció • Távmunka népszerű maradt 	<p>Finanszírozás</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zöld részvények • Fenntarthatósághoz kötött államkötvények <p>Állami szerepvállalás</p> <ul style="list-style-type: none"> • ETS rendszerek – EU, Dél-Korea • Zöld-infrastruktúra • Nemzeti vízstratégikák • Természeti katasztrófa-menedzsment • Éghajlatvédelmi aktivizmus radikalizálódása – mit válaszoljon az állam? <p>Fejlesztéspolitika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Adósságelengedés alkalmazkodásért <p>Technológia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Karbonelnyelés és tárolás • Zöld hidrogén 	<ul style="list-style-type: none"> • Ukrajna háborús gazdasága • Ukrajn helyreállítás scenáriói • Szankciók <p>ENERGIAVÁLSÁG</p> <p>Közpolitikai kihívások</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fosszilis energiahordozókat kitermelő térségek jövője (USA, Németország) • USA – energia-infrastruktúra • Zöld hidrogén <p>Geopolitikai kihívások</p> <ul style="list-style-type: none"> • Globális energiahiány – hatalmi eszköz • Zöld technológiák nyersanyag-függése Kínától <p>Geopolitikai átrendeződések</p> <ul style="list-style-type: none"> • BRICS bővülés (vezető olajtermelők) • Új energiakereskedelmi partnerek keresése (Közép-Ázsia, Irak, Algéria) • Kína és a Közel-Kelet szorosabb energia-kapcsolata
MAKROGAZDASÁGI FESZÜLTSEGEK		
<p>Eladósodás</p> <ul style="list-style-type: none"> • Globális eladósodás a világban • Uniós adósság kamatai • EU adósságszabály felülvizsgálata <p>Infláció</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inflációs folyamatok (EU, USA) 		

A 15 Think Tank válságlistája – Összkép gyűjtés

Honnan jönnek a villámok?

Ötödik éve érezzük úgy, hogy viharban élünk. Nagy kérdés, hogy tényleg megváltozott-e a világ, vagy csak a rossz szerencse, a nézőpont változása tünteti fel új színben a dolgokat?

Lehet, hogy **csak pechünk van** – véletlenül sűrűsödtek össze a dolgok. A bajnak mindig van esélye. A járvány egészségügyi, a háború geopolitika, az infláció gazdasági probléma, a felmelegedés régóta tart. Attól, hogy egy napon lyukad ki a bicikli kereke és törik össze a rakott krumplival teli jénai tál, még nem kell egyből összefüggést keresni köztük. Ha csak a rossz szerencse mindennek az oka, azon nem nagyon van mit magyarázni. Amíg nem dobunk hatost, nem léphetünk tovább.

Gyakori magyarázat, hogy **valakik valahol valamit nagyon elrontottak**. A globális tudás- és intézményrendszerek gazdái elaludtak. Nem szántak elég energiát a potenciális veszélyek feltárására és az azokat kivédő megoldások kidolgozására. A figyelmeztetések ellenére nem léptek, vagy legalábbis nem kellően határozottan cselekedtek. Sokan jelezték előre például a globális járvány kockázatát, a világméretű pénznyomtatás tarthatatlanságát és azt, hogy a sarokba szorítottság erősíti Oroszországban az agresszív fellépés motivációját – de csak utólag vették komolyan őket.

Ez a megközelítés azonban magában nem vezet messzire. Ha a világ működését meghatározó intézmények kulcsemberei jól teljesítették a velük szembeni elvárásokat, akkor nem velük van a baj, hanem az elvárásokkal. Pontosabban azzal, hogy az elvárások nem úgy változtak, ahogy jó lett volna. Ez azonban már nem gondatlanság, hanem valami mélyebb probléma. Ha ezek a kulcsfigurák nem jól tették a dolgokat, akkor vagy az őket kiválasztó mechanizmusok hiányosságainak (megint mélyebb) okait kell feltárni, vagy egyszerűen nem jó emberek kerültek a meghatározó pozíciókba – azaz pechünk van.

A 2022-es világbajnokság döntője utáni zavargások Párizsban – forrás:Reuters

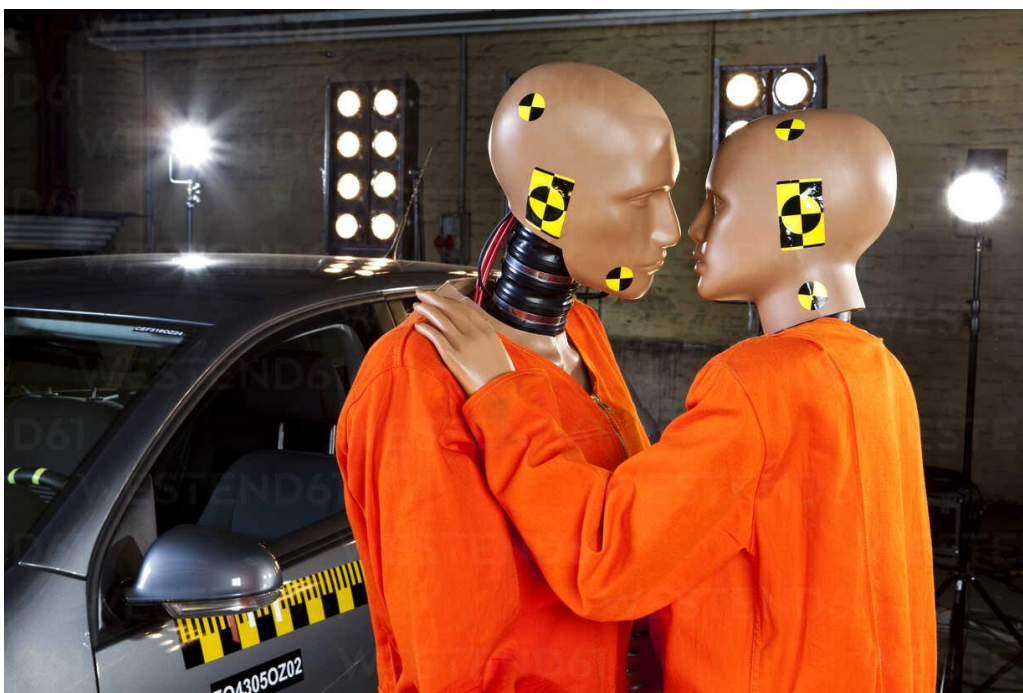
Elég sok jel utal arra, hogy **a világot látjuk másképp**. Háborúk, válságok, természeti csapások mindig voltak, csak jobban elfogadtuk vagy kevésbé vettük észre őket. Az ideológiai változások, a világ összekapcsoltabbá válása és a tájékozódást, tájékoztatást átformáló digitális technológiák formálták át azt, ahogy a világra nézünk.

Egyrészt elkopott a hidegháború vége utáni magabiztosság és eufória. Hiába volt jó úgy hinni, a történelemnek mégis vége, a politika és a gazdaság mégsem javítja ki és fejleszti önmagát, a tudomány, a technológia nem kínál minden bajra bizonyítottan hatásos orvosságot.

Másrészt nagyobb lett a tempó. Gyorsabban, könnyebben, olcsóbban mozog az információ, a tőke, az áru, az ember – minden. Ettől a világ órajele megnőtt, miközben a természet és az emberi gondolkodás és érzékelés működésének üteme nem változott. Nagyobb sebességnél gyorsabban rohan a táj, nagyobb a baleset, ha kisodródunk a kanyarban. Másrészt, ha felpörög a játék, a reakciók hirtelenebbek, meredekebben emelkednek fel a nagy sikerek, buknak alá a vesztesek.

Harmadrészt átalakult a tájékozódás és a tájékoztatás. Az internettel nem csak gyorsabb lett az információ, hanem jóval jelentéktelenebbé váltak az információkat feldolgozó, értelmező, szűrő közvetítők. A hírfolyamot nem csak hatalmi érdek, nem higgadt szerkesztői körültekintés szelektálja, hanem érzelmeinkre apelláló algoritmusok. A veszélyre ösztönösen figyelő természetünkre építve kontroll és értelmező csillapítás nélkül zúdul mindenkire a sok korábban elképzelhetetlennek, sohasem látottnak bemutatott katasztrófa és kockázat.

A valóság értelmezését nagyban megváltoztatja az is, hogy átalakult az életünket szervezők értékajánlata: **a kényelem helyett a védelem a meghatározó ígéret.** A fogyasztók, szavazók kegyeit kereső állami és vállalati marketingesek egyre inkább a veszélymentesebb életet ígérik nekünk a jobb helyett. Okozhatja ezt az emberi viselkedés ösztönösségének mélyebb megértése, a nyilvánosság előbb említett átalakulása vagy a termékek és szolgáltatások kényelmesebbé tételének nehézsége.

Forrás: westend61.de

Törékenyebb, átrendeződő világ

Többről van szó annál, hogy most már jobban észre vesszük a bajt. Sok jel utal arra, hogy törékenyebbé válik a világ és mélyen átalakul a gazdaság, a társadalom logikája, a kommunikáció működése.

A globlizációval a világ sokkal összekapcsoltabb, homogénebb lett. A fogyasztás, a kultúra hasonlóbba vált, az elitek hasonló szellemben irányítanak, a nagyvállalatok leányai a központ által meghatározott szellemben működnek. A betegségek, válságok terjedése nem ütközik korlátokba. A hasonlóbb kihívásokra hasonlóbb válaszokat adnak az egyformább és összekapcsoltabb szereplők. Sokkal gyengébb a sokféleség kínálta védekezőképesség és kevésbé segíti a jó megoldások megtalálását a megközelítések különbözősége.

- **A progresszív felvilágosodás eszményének repedezése** – Van egy negatív mellékhatása annak, hogy a 90-es évek [magabiztos globális receptkönyvét elveszítettük](#), [az emberi viselkedést](#) és [a](#)

[társadalom szerveződését](#) jobban értjük. Gyengébb az iránytű, hiányzik a közösségi cselekvést katalizáló közös értelmezési keret. Ez nehezebbé teszi a döntést és annak elfogadását, elfogadtatását.

- **A technológia a szervezőképesség elé futott** – A digitalizáció következtében olyan intenzitással dől ránk az információ, olyan erővel sodor minket a kommunikáció, hogy ehhez még nem tudtunk alkalmazkodni. Még kialakulóban vannak azok a szervezési technikák, intézményi formák, közösségi megoldások, filozófiai koncepciók, amelyek révén ez az áradat jó irányba vinne és nem elsodorna minket.
- **A természet visszaszól** – Az emberek egyre nagyobb száma, természetformáló hatása olyan mértékben károsítja a természeti környezetünket, hogy az globális méretű kihívásokat, konfliktusokat okoz (pld. felmelegedés, járványok, népvándorlás).

Nagy átalakulás

A hatalom, a gazdaság átrendeződött, a technológia fejlődése bizonyos erőforrásokat és képességet leértékel, másokat fel. Nem megrogytunk, hanem bedőlünk a kanyarban. Sorozatunk előző két cikke mutatja be a nagy átalakulás két fő folyamatát: a Föld nagy térségei közötti erőviszonyok megváltozását és a világ digitális térbe költözését.

[Új világrend című írásunk arról](#) szól, hogyan alakítja át az erőviszonyokat a fejlett nyugati világ fejlődésének lassulása, Kína előretörése, Ázsia és Afrika népességnövekedésben testet öltő fejlődése, hogyan értékelik fel ezek a folyamatok a biztonsági és hatalmi szempontokat a piaci logika rovására.

[Homo Sapiens Digitalis](#) című cikkünk bemutatja, hogyan formálja át az internet kiteljesedése, a mesterséges intelligencia a gazdaság játékszabályait, a nyilvánosság szerkezetét, az államszervezést.

Fájdalmasabb de izgalmasabb kor jön

Bármi okozza a válságok sűrűsödését, a globális elemző központok anyagait böngészve úgy látszik, ez a közeljövőben sem fog megváltozni. Az elmúlt években egyre inkább megtanultunk együtt élni a válsághelyzetekkel. Máshogy kell szerveznünk életünket, mind magánemberként, mind vállalati, nemzeti vagy globális léptékben. Hét pontban foglalható össze, miben (lesz) más az élet a Viharok Korában, mint ahogy korábban megszokhattuk.

Az öreg James Bond és a fiatal Q találkozása – Skyfall

1. **Válságműködés állandósulása** - Az egymás után vagy egyszerre érkező kihívások kezelése viszi el a legtöbb energiát. A működésben a folyamatos tökéletesítésre kevesebb figyelem juthat, felértékelődnek a rutinok, az azért felelős szereplők és eszközök. A hosszú táv még messzibbé, tervezése elnagyoltabbá válik.
2. **Biztonság, rugalmasság szempontjainak erősödése** – A folyamatos alkalmazkodás felértékelődik az emberek, szervezetek biztonságuk megvédésére a rugalmas válaszadás képességére fókuszálnak. Fontosabbak lesznek a tartalékok, a szövetségek. A döntéshozatal minden porcikájába beköltözik a kockázatértékelés.
3. **Növekvő költségek** – A válsághárítás, a megelőzés, a kockázatcsökkentés költségeket jelent. Ez egyrészt felértékel bizonyos tevékenységeket (védelem, biztosítás, szövetségépítés, információgyűjtés stb.), másrészt a fogyasztástól von el forrásokat.
4. **Növekvő konfliktusok** – Minden egyes hirtelen esemény új törésvonalat hoz létre vagy a régiakat mélyíti el. Válságonként mások a nyertesek és a vesztesek, eltérőek a megfelelő válaszlépésekkel kapcsolatos vélemények érdekei. Ez több feszültséget jelent - helyi, országos, és nemzetközi szinten egyaránt. Egyszerre kell erősebben dolgozni a konfliktusok megelőzésén, csillapításán, illetve készülni arra, hogy szükség esetén jól jöhessünk ki belőlük.

5. **Változó közgondolkodás** – Nyugalom és fejlődés esetén a fejlődés hozamainak elosztása, az ígéretes összefogások megszervezése körül forog a világ. A hasznos ambíciók védelme, az együttműködés erősítése kap hangsúlyt. A jó intézmények építésével, az esetetek integrálásával foglalkozunk. Bizonytalanságok esetén a szolidaritás, a felelősség, a közösség, a hatalom koncepciója a közös védekezés köré csoportosul: Ki milyen baj esetén kapjon segítséget? Kinek mi a felelőssége a védekezés erősítésében? A közösség fontosabb lesz, a fegyelmettség felértékelődik a jobbító szándékhoz képest.
6. **A világ sokszínűbbé, tagoltabbá válása** – A válságok máshogyan érintik az egyes országokat, társadalmi csoportokat, így azok helyzete, élményei egyre jobban eltérnek. Ettől a gondolkozásmód, a vágyak és értékek közötti különbségek is nőnek, és a hirtelen kihívásokra adott válaszok is mások és mások lesznek.
7. **Innovatívva tesz a valósággal való találkozás** – A gyakori kihívások esetén nem csak a többre vágyók, hanem a korábbi szintet tartani akarók is új megoldások kidolgozására kényszerülnek. Akarva-akaratlan kreatív energiák szabadulnak fel, a csapások és próbálkozások mindenkit tanulásra, közös gondolkodásra ösztönöznek. A szokások, a status quo őreinek tekintélye csökken, a másképp gondolkodás perspektívái kitárulnak.

Nehezebb, bizonytalanabb de izgalmasabb kor jön. Nem csak a védekezés, az azt segítő véd- és dacsövetségek értékelődnek fel, hanem a bátor gondolatok és próbálkozások is. Fájdalmas felállni a biztonságot adó, kényelmes fotelből, de reméljük kompenzálja majd a kevesebb komfortot a sok inspiráló újítás. Magyarország számára ebben persze nincs is olyan sok újdonság, évszázados tapasztalataink vannak a hirtelen és kiszámíthatatlan változásokról. Reméljük, hasznunkra válik ez a túlélési kényszerekből keletkezett kreativitás.

Módszertan

Az Összkép agytrésztök elemzéseivel foglalkozó sorozata 15 think tank témáit áttekintve vázolja fel a globális működés várható fő vonásait és dilemmáit. Sorozatunk [első része](#) azt mutatja be hogyan is bontakozik ki a koronavírussal kezdődő válság-sorozatból egy új világrend, a [második része](#) a pedig technológiai tanulmányok tanulságaival foglalkozik.

A világ vezető think tankjainak tematikája megbízhatóan mutatja, miről is szól a világ. Amiről ezekben a műhelyekben gondolkoznak, az fog idővel megjelenni a sajtóban, a politikában – ezért is érdemes figyelni, miről mit mondanak. Tizenöt intézmény 2023-as elemzéseit tekintettük át különböző kontinensekről. Cikkünkhöz létrehoztunk egy adatbázist a tanulmányokból, majd kódoltuk és csoportosítottuk az elemeket, végül táblázatba helyeztük őket.

Az elemzésbe bevont intézetek: Brookings, Bruegel, CASE, Chantham House, China Institute of Contemporary International Relations, FGV, French Institute of International Relations, Heritage Foundation, EUISS, Japanese Institute of International Affairs, Konrad Adenauer Stiftung, Korean Development Agency, RAND, South African Institute of International Affairs, Observer Research Foundation.